

3 Riksintressen och dess säkerställande

Kartor till detta avsnitt finns på sidan 1 i dokumentet "Kartbilaga - Riksintressen".

Riksintressen är nationellt betydelsefulla områden och har utpekats för att de innehåller nationellt viktiga värden och kvaliteter. Områden av riksintresse ska skyddas från åtgärder som påtagligt kan skada utpekade värden eller intressen. Begreppet riksintresse används om två olika typer av områden:

- Större områden som riksdagen beslutat om i 4 kap. Miljöbalken.
- Områden som är riksintressen enligt 3 kap. Miljöbalken och där den ansvariga nationella myndigheten har ett ansvar för att ange anspråk.

Riksintressen ska behandlas och redovisas i den kommunala översiktsplaneringen så att det blir tydligt hur dessa förhåller sig till andra intressen och för att avvägningar mellan riksintressen ska kunna göras. Kommunen ska redogöra för hur riksintressena ska tillgodoses. Älvkarleby kommun berörs av riksintressen för naturvård, friluftsliv, kulturmiljö, totalförsvaret, yrkesfiske, skydd av vattendrag, kommunikationer, energiproduktion och energidistribution.

3.1 Naturvård

Billudden

Billudden har stora geomorfologiska värden för studier av landhöjningsförlopp och vågerosion. Klapperstensfält och strandvallar finns flerstädes. Även materialackumulation med uppkomst av lagunbildningar kan studeras. Vid Brämsand finns ett geomorfologiskt intressant område med helt obundna dyner. Vegetationsutvecklingen i samband med landhöjningen är intressant. Av floristiskt intresse är flera kalkkrävande arter. Ett antal sällsynta och hotade kalkgynnade svamparter förekommer, bland annat olika jordstjärnor. Skogsmarken är av stort botaniskt värde.

Bölsjön

Bölsjön är av limnologiskt intresse i egenskap av Charasjö, en relativt ovanlig och särpräglad sjötyp. Chara sp är starkt kalkberoende kransalger. På grund av moränens höga kalkinnehåll har det mosaikartade våtmarksområdet kring sjön fått ett både säreget och artrikt växt- och djurliv.

Stränderna kantas av små bestånd av ag som har sin nordgräns här. Andra rikkärrsarter i området är axag, näbbstarr och klubbstarr. I Bölsjöområdet finns också flera orkidéarter. Bland djuren märks blodigel. Våtmarksområdet har föga påverkat av människan och av betydelse för forskning och undervisning.

Mararna

Mararna är ett botaniskt intressant våtmarksområde som domineras av rikkärr och extremrikkärr. Extremrikkärren är förhållandevis enhetliga med kärrklomossa, prakt- och guldspärrmossa samt bland annat axag, klubbstarr, flugblomster och sumpnycklar. Andra rariteter återfinns på kalkfuktängen och vid bäcken. Områdets grunda sjöar, Charasjöar, hyser

gölgroda och blodigel. Mararna är av stor betydelse som referensområde för forskning och undervisning.

Skälgrundsmynen

Skälgrundsmynen är ett extremrikkärr med mycket rik orkidéflora. Området är även zoologiskt intressant med förekomst av gölgroda.

Ambrickafältet

Ambrickafältet är en lämplig lokal för studier av kvartärgeologiska bildningar. Fältet utgörs av en vidsträckt, flack sandavlagring, huvudsakligen bildad av från Uppsalaåsen utsvallat material. Den västliga begränsningen utgörs av tämligen branta kanter, strandhak. I området finns ett flertal mer eller mindre sammanhängande strandvallar, ett flertal strandporrar och en utbildad dyn.

Storfjärden

Värdefull gammal skog på öar och stränder, liksom vidsträckta säv – och fräkenområden och omgivande våtmarker är förutsättningar för Storfjärdens stora betydelse för såväl häckande som ruggande och rastande fåglar. Tångsåmurarna i områdets sydvästra del är ett av länets största sammanhängande extremrikkärr på över 70 hektar. Området är mycket artrikt och många ovanliga arter har här mycket rika förekomster. Värdefull gammal skog finns på holmar på myren och på småöar i fjärden utanför myren. Även angränsande skogar har stora naturvärden knutet till svämlövskog, sumpskog och kalkbarrskog. Geomorfologiskt intressanta är förekomsten av överdämda levéer.

Gårdskärskusten

Gårdskärskusten är ett låglänt, kraftigt sönderskuret område med viktiga terrestra och marina naturtyper, en mängd öar, grunda vatten och avsnörda vikar liksom naturskogar. Här finns flera unika serier av avsnörningsstadier från juvenila flador till helt avsnörda vatten, så kallade glosjöar. Den marina miljön karaktäriseras i mycket hög grad av dessa livsmiljöer. Stora delar av den marina miljön är mycket grund och det förekommer en mängd öar på vilka mycket sjöfågel häckar som till exempel silvertärna, fisktärna, skedand, storskrake och grågås. Förutom de marina områdena finns också rika landmiljöer med gräsmarker, myrmark och skogar. Skogarnas naturvärden varierar i området men flera delar har naturskogskaraktär. Skogens struktur är starkt påverkad av den pågående landhöjningen och närmast vattnet finns första generations skog som endast i liten utsträckning är påverkad av skogsbruket. Dessa skogar är rika med mycket död ved, flerskiktad och mosaikartad struktur och varierande trädslagsammansättning. På större hällområden finns tallskog med gamla grova tallar och döda träd. I vissa delar förekommer sumpskog.

Komossen

Komossen innehåller en av Upplands största sammanhängande extemrikkärrsytor. Rikkärret innehåller stora populationer av karaktäristiska kalkkärrsarter, inklusive flera sällsynta och hotade kärlväxter, mossor och snäckor. Inslag av fattigare kärr, tallmosse och myrholmar gör området mer mångformigt vilket ytterligare ökar värdena. Omgivande sumpskogar har också

höga biologiska kvaliteter, bl.a. flera sällsynta och rödlistade växter och en hög andel lövträd. Sumpskogarnas värden kommer att stiga i takt med att skogen åldras.

3.2 Skyddade vattendrag

Riksintresset syftar till att skydda Daläven mot ytterligare vattenkraftverk, vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål enligt Miljöbalken kap. 4 § 6.

3.3 Friluftsliv

Nedre Dalälven (enligt 4 kapitlet MB)

Nedre Dalälven är utpekad som riksintresse enligt 4 kapitlet 2 § Miljöbalken (MB) på grund av områdets höga natur- och kulturvärden. Lagtexten säger att turismens och friluftslivets, och då främst det rörliga friluftslivets, intressen ska prioriteras vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp inom området. Det samlade värdet i området förknippas med att:

- landskapet hålls öppet
- utsikter och skönhetsvärden värnas och tillskapas
- tillgänglighet garanteras
- förändringar inom känsliga kulturmiljöer underställs tydliga krav på anpassning så att byggnaders och miljöers karaktärsdrag bibehålls
- estetiska värden främjas
- buller undviks
- växters och djurs livsbetingelser tillgodoses

Utveckling och förändring i området bör bidra till att höja det samlade värdet i området.

3.4 Kulturmiljö

Älvkarlebyfallen

Området är en kombinerad kommunikations-, kraftverks- och militärmiljö vid strid forssträckning av Dalälven med anläggningar från i huvudsak 1800-talet och början av 1900-talet.

Karl XIII:s rekonstruerade bro från 1810-talet med brovaktarstuga, Svea ingenjörstruppers läger på Laxön från 1880-talet, turisthotell från 1890-talet och Älvkarleby kraftverk från 1910-talet - dåtidens största - med tillhörande personalbostäder är också viktiga kärnvärden i riksintresset.

Marma läger

Området är en arkitektur- och teknikhistoriskt värdefull militärmiljö från 1880-talet. Militärläger med axial plan och lägerbyggnader för Svea artilleriregemente i påkostad träarkitektur intill skjutfält för långskjutande artilleri, som var en militärteknisk innovation vid tillkomsttiden.

3.5 Kommunikationer

Inom kommunen är Europaväg 4 (E4) av riksintresse för kommunikationer. E4 ingår i det av EU utpekade Trans European Transport Network, TEN-T. Vägarna som ingår i TEN-T är av särskild internationell betydelse. Väg E4 sträcker sig genom hela Sverige, från Helsingborg till Haparanda, och är en viktig väg för långväga transporter av såväl gods som personer.

Inom kommunen är Ostkustbanan av riksintresse för kommunikationer. Den har internationell betydelse och ingår i det Transeuropeiska Transportnätverket (TEN-T) och det strategiska godsnätet.

3.6 Sjöfart

I kommunen är farleden utmed kusten av riksintresse. I Skutskär finns även en telemast som är av riksintresse som navigeringshjälpmedel.

3.7 Eldistribution

Ledningar i stam- och regionnät med högspänning om 70kV eller mera är av riksintresse. Stamledningarna finns i kommunens sydligaste del och regionledningar såväl i nord-sydlig som i öst-västlig riktning med anknytning till vattenkraftverken i Älvkarleby och Lanforsen.

3.8 Energiproduktion

Det finns två riksintresseområden för havsbaserade vindkraftsanläggningar inom kommunen, Finngrundet/Utsjöbanken och Campsgrund. Finngrundet/Utsjöbanken tillhör landets högst rangordnade utbyggnadsområden vid planering av storskaliga vindkraftparker. Utredning pågår om uppförande av 130 verk.

3.9 Totalförsvaret

Hela landet utgör samrådsyta för höga objekt. Med höga objekt avses alla objekt över 20 meter utanför sammanhållen bebyggelse respektive 45 meter inom sammanhållen bebyggelse.

I samband med framtida planering skall beredskapshänsyn tas till det civila försvaret/extra ordinära händelser. Med beredskapshänsyn menas att vid förändringar i samhället ta tillvara möjligheterna att göra samhället mer robust, funktionssäkert och flexibelt.

Skjutfältet i Marma är av riksintresse för totalförsvaret. För stora delar av den södra delen av kommunen gäller ett förordnande om samråd utifrån hänsyn till försvarsmaktens intressen. Verksamheten innebär påverkan på omgivningen inom influensområdet genom skottbuller och annan påverkan. Fältet har varit i bruk sedan 1881, inledningsvis som skjutfält för Svea artilleriregemente (A1) fram till 1963. Marma skjutfält omfattar drygt 2000 hektar.

I framtida miljötillståndsprövningar för skjutfältet önskar kommunen att Försvarsmakten och tillsynsmyndigheten ser över användningen av olika vapentyper och ammunition inom skjutfältet för att på så sätt minska påverkansområdet utbredning i Älvkarleby kommun, eller förlägga skjutbanor på platser som inte påverkar bebyggelse.

3.10 Yrkesfiske

Hela vattenområdet längs kommunens kust omfattas av riksintresse för yrkesfiske (i Skutskärs hamn råder dock fiskeförbud). Anläggningarna för odling av lax och öring på Västanån, i Kungsådran och vid Brobacken i Älvkarleby har av Fiskeriverket pekats ut som Särskilt skyddsvärda befintliga fiskodlingsanläggningar.

3.11 Säkerställande av riksintressen

Enligt 3 kap. 5 § PBL ska det framgå av översiktsplanen hur kommunen avser att tillgodose riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken. I översiktsplanen anges rekommendationer som bidrar till att säkerställa riksintressena.

Kommunen delar de statliga myndigheternas uppfattning om utpekade riksintresseområden förutom vad gäller avgränsningen av riksintresset för friluftsliv vid tätorterna Skutskär och Älvkarleby. Kommunen anser att avgränsningen av riksintresse för friluftsliv MB 3 kap. 6 § och 4 kap. 2 § behöver ses över i förhållande till tätorterna Skutskär och Älvkarlebys områden som är ianspråktagna för bebyggelse, samt i förhållande till de kärnvärden som finns. Nuvarande avgränsning innebär att hela Älvkarlebys tätort och stora delar av Skutskärs tätort ligger inom riksintresse för friluftsliv.

Kommunen har tagit hänsyn till riksintressena i översiktsplanen och kommer tillgodose riksintressena i samband med detaljplanering, bygglovsgivning, förhandsbesked och annan tillståndsprövning.

I översiktsplanehandlingen, *Konsekvensbeskrivning för översiktsplan för Älvkarleby kommun år 2050*, finns en mer detaljerad beskrivning av hur Älvkarleby kommun tillgodoser och bemöter riksintressena. Av tabellen framgår vilka av översiktsplanens föreslagna förändringar av mark- och vattenanvändning som berör riksintressen. Tabellen finns på sidorna 48-52.